

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Götheborgske

Spionen.

 Lördagen, den 6 September, 1766.

Min Herre!

Enligt vårt sista samtal om läswerkets olika inrättning hos oss och i främmande länder, och den åstundan I utrade, at få del af hwad jag här under min resa funnat anmärka, behjnerligen hwad Saxiska Skolarne beträffar, har jag äran följande korta uptefning Eder tillstålla.

De tre så kallade Förste-Skolar (Fürsten Schulen) i Saren äro anlagda af Churförsten Moriz, i Städerne Pforte, Meissen och Grimme. De likna så wida våra Gymnasier här i Sverige, at discentes där, som här, efter wissa år få resa directe til Academien, at fortsätta sina studier; för öfrigt tyckes inrättningen af dem wara til stor del en och samma med Collegiernes wid de Ängelska Universiteterna.

Resnämnde wise och gudfruktige Churförste har wid dessa Skolars första uprättande wisat största och lofligaste prof af friskostighet, då han til Pfortes Skola anslaget så stort capital, at af

N n

des

des intresse 150 ynglingar årligen kunna underhållas, utan at, för söda eller underwijning, något betala; på samma sätt rymmer Meissen 120, och Grimme 180.

Jag wil med Eder tillåtelse, min Herre, beskriwa en af dessa Skolar, näml. Grimme, då jag icke behöwer widare omnämna de andra, efter de alle äro af, ungefärligen, en inrättning.

Skolhuset utgör en widlyftig bygnad, angenämt belägen wid floden Mulde. Jag nämner porten til detta hus, för at så säga, det den är beständigt tillsluten, och lärjungarne, wid straff af relegation, förbudne at öppna densamma utan tillåtelse. Där äro 2 auditorier. I det större samla sig disciplarne morgon och afton för at göra bön; middagarne kl. 11, och quällarne kl. 6, för at därifrån gå in i cönaculo at äta; och som de äro i 2 classer, under namn af Öfwer- och Under-Leccionarii, fördelte; höra de förre sina lectioner i det större, och de senare i det mindre auditorio.

I matsalen woro 7 bord, nu för tiden för alla näst 12 personer hwardera inrättat. Churfurstarnes contrefaits, altifrån Moris til och med nu warande unge Churfursten Friedric Augusts pryda wåggarna i stora auditorio, hwarest disciplarne, stundom med orationers hållande, fira högtideliga dagar, då Magistraten i staden, och andre af stånd och wärde, efter ordentelig kallelse äro närwarande. I öfra wåningen kommer man in i 2 stora rum eller salar, inredda til 32 små kamare eller

eller celluler, i hvilka 3 disciplar äro tillsammans i hwar och en. Desse 3 stallbröder kallas der Ober, der Mittel, och der Untergeselle. De 2 förre äro förbundne at underwisa den tredje i ordningen, och måste han jämwäl hålla til godo at af dem låta rätta sig, då han selar i sina skyldigheter. Hwar och en disciple bär en kappa, som här kallas Chalaune. 3 Psorte Skola hafwa de en liten hatt därtill, af egen facon, doch icke liknande Oxfordiske studenternes fyrkantiga hufvudbonader.

Här äro fem läromästare, hvilke hwarefter annan, wecka efter wecka, i Skolan hafwa öfwerinseendet. Detta består hufvudsakeligen däruti, at, på samma tid som lärjungarne upstiga om morgonen, göra bön med dem på wanlig tid, wara tilstådes då de äta och lägga sig åter, och med et ord at hafwa ögonen öfweralt, och noga tillse, at ingen utan lof går ur huset.

De lectioner, hvilka Rector förvärtar, äro Theologien, logican, Rhetorikan, de lärda språken, Kyrko-historien, och at föreläsa Virgilius. Conrector förklarar, för de äldre, wissa delar af Ciceros skrifter, Plinius, Aristophanes och några andra Gråkiska auctorer, och för de yngre, ibland annat, Erasmi Grammatica. Collega Tertius läser för de öfre Horatius och Historien, för de nedre Cornelius, Ciceros Epistlar, Ovidii Tristia, och gifwer eljest underwising i latinska poesien. Den sjerde, som här kallas svingaren, uttyder Phædrus, Sleidanus de 4 summis imperiis och

Hutteri compendium. Den som här kallas **Mathematicus** underrättar de yngre i Arithmetiken och Geometrien, och de öfre i alle Matematikens delar.

Alle lördagar samlas Informatorerne at hålla collegium, hwilket här heter **Synod** eller **Censur**; då de af disciplarne, som i weckan gjorde sig skyldige til något brott, blifwa förhörde, dömda och straffade. Straffen äro 1) något som kallas **Carena**, hwilket jag icke mins hwari det består. 2) Fångelse eller **Carcer**. 3) **Sjolen**, ungefärligen af det slaget, som i Sverige kallas den **Spanska**. Denna fästes omkring halsen, och bära de brottslige den, frypande på knä, wid den tiden, då kameraterne sitta til bords at äta. 4) **Utsked** på någon tid, och 5) **Excommunication**. De, som denna ledsamheten hånder, förklaras äfwen omwärdiga at beklåda någon prästerlig systa i **Saren**.

Som det är omöjligt at Informatorerne kunna altid och allestädes hafwa et wakande öga öfwer sina unga och yra underhafwande, äro där ännu 7 andre upsyningsmän, utwalde af de älste och mognaste ibland disciplarne. Deras systa är at wara de förste utur sängen, och de sistre som lägga sig, och at bringa lärjungarne, wid bön- och måltids-stunder, i behörig ordning, tils Informatorn infommer.

Präceptorernes löningar äro goda och tillräckliga. Rector har ensam 800 Riksdaler, Conrector 600 dito, och de öfrige i proportion, jämte det

Det at alle hafwa fria husrum och bord, intet annat jag kan minnas.

Alla dagar i weckan, för och eftermiddag, äro uptagne til studiernas idkande, utom en enda eftermiddag, då disciplarne få roa sig med fåglor eller boll; men alt annat spel är förbudet, wid straff af excommunication. De ordentelige läsningsdagarne gifwes frihet utur Skolan kl. 12 til 1, och om aftonen kl. 6 til 8, då efter aftonmåltiden man gör bön, och strax därefter går til sångs; hwarefter hwar och en är förbunden repetera de lectioner han hört om dagen. At hafwa ljus i sina kamrar är aldeles förbudet, äfwen som at röka tobak, spela, läsa romaner, dricka win, dricka eller caffe. Om sommaren gå disciplarne ut 12 gånger at promenera, men altid i sällskap af den upsyningsmannen, som äger weckan. De så då roa sig som de behaga, men måste wara tillbakares kl. 7 om aftonen.

Bibliotheket består af ungefärligen 5000 volumer, hwartil Rector har myckel ensam. At blifwa antagen i Skolan fördrar et prof af et latinskt scriptum, hwaröfwer man examinerar candidaten, så wäl som sedan i Theologien och Gräkiskan. Finner man honom ej stickelig at blifwa antagen, får han gå, för at komma igen framdeles. Hwar discipel betalar til hwarje präceptor 2 gyllen för instrifning, och dubbelt up til Rector. Bibliotheket har därwid inkomst af 8 groschen. Lika summa betalas wid utgången

utur Skolan. Öfwer öconomiska inrättningarna har en Directeur upseendet.

Efter Påsten och Michelsmässö äro ferier i 3 veckor, då förut examina anniversaria hållas, hvilka öppnas med stylars skrifwande på latin och Gråkiska, hvilka sedermera sändas til Dresden til Öfwer-Consistorium.

Veckan efter eramen bereda disciplarne sig til Fristermål och Nattwardens begående.

Disciplarne hafwa all mögelig uppasning och desutan sina hår-friseurer, stråddare, skomakare, bokbindare, språk- dans-mästare och organist eller musicus.

Detta är hwad jag om de Saxiska wäl inrättade Förste-Skolarna funnat min Herre meddela, som kan hånda tjenar til någon förlifnings anställande, imellan våra och den Saxiska inrättningen wid offentliga lärohus, hwaraf man kan inhemta bägges så wäl brister som fulkomligheter.

Jag är willig med dylika små esterrättelser, som denna, om de Fransiska, Engelska och Holändska Skolar, framdeles tjena min Herre, om de ästundas. Förblifwer ic.

Widare summariskt extract af Stockholms inkommande Stora Sjö-Tulls Journal, öfwer de från utrikes orter til Stockholm inkomne, så wäl tillåtna som förbudna, warer; uttagna i alphabetisk ordning, tilwårde,
de,

de, wigt och stycketal, för år 1765.
(Se N:o 34.)

R.

45 Skålp. Rappe. 74 kann. Romm. 1643
Skålpund Rosenmarin. 166 tunnor Renetter.
1045944 $\frac{1}{2}$ Skålp. Ruffin. 5 duff. Rödåst. Rit-
ningar och Kopparstycken för 117 $\frac{1}{2}$ Riksd.

Mera en annan gång.

Rundgörelser.

Hela Herr Conducteur Carlbergs, här i Sta-
den på Sille-gatan neder wid Masthamnen be-
lägna, hus och gård uplåtes nästkommande Mi-
chaeli, på et eller flere år mot Skålig hyra. Uti
undra wåningen befinnes 2 rum med eldstäder,
et stort brygg-hus, 4 uptrimrade saltbodar, hvil-
ka åswen kunna nyttjas til torra warors uplåg-
gande, och äro närmast watnet belägna, med den
förmån, at transporterna blifwa altid mindre kost-
same, än på de flesta ställen i Staden, 2 förstu-
gor med sina upgångar och därunder et par af-
skiften: ko- och häste-stall för 4 kreatur: en rum-
lig wedbod, samt 2 större och til wagnars herber-
gerande tjenliga bodar på gården: uti öfra wå-
ningen befinnes 6 tapetserade rum, utom kök,
wisterhus, 2 förstugor med upgångar til winden,
et spannemåls loft, m. m.; winden öfwer hela
byg-

bygningen är inväntad till spännemåls upläggande, och kan rymma ett ansenligt parti; gårdsrummet är tillräckligt, och utsigten åt Götha-älf intagande. Den som finnes högad för lågenheten, kan anmäla sig hos egaren, Conduciteuren Carlberg, på Nya Wärsfvet.

Nästkommande Torsdag, eller den 11 dennes, kommer på auktions-kamaren till den mestbjudande att försäljas en, med 5 stycken järn-ringar försedd, galliace-mast, om 73 fots längd och 24 a 26 tumms tjocklek uti diameter; kunnandes berörde mast, som är nästan ny och bestående af ett tråd, före auktionsen beses uti Ostindiska Compagniets hamn i Masthugget.

Likaledes kommer på Stadens auktions-kamare, den 11 dennes, att försäljas ett parti ost, enligt anslag.

Likaledes, på samma dag och ställe, kommer ett parti Skånskt hafre att försäljas.

Hos Herr Sven Friedr. Swensson äro gurker af bästa sorten, inlagda i ottingar, till salu, för 5 Daleer Silfvermynt stycket.

Hos Herrar Georg Bellenden & Comp. finnas caffè-bönor till köps.

Om någon nästkommande vecka tänker på Stockholm upsticka ny saltad sill, och ej har full labning, men vil ofwarpå under deff fylla fäppet med flytte-saker och annat smått, för 200 Dal. S:mts frakt, gifwe han det tillkänna där desse Blader tryckas. Ägaren till samma saker lofwar på en dag skaffa sakerna om bord, antingen i hamnen, eller på strömen där fäppet ligger.